

Śladami Żydów w Warszawie

WIEDZA W PIGUŁCE

W chwili wybuchu II wojny światowej w liczącej 1,3 mln mieszkańców Warszawie społeczność żydowska przekraczała 300 tysięcy osób. Żydzi często osiedlali się w Warszawie w rejonie zajęтым dziś przez Park Świętokrzyski oraz Pałac Kultury i Nauki, a najzamożniejsi kupowali lub wznosili domy w najbardziej wielkomiejskich dzielnicach Warszawy albo w podmiejskich uzdrowiskach. Najliczniejsze ślady materialne żydowskiej historii miasta po lewej stronie Wisły zachowały się w rejonie pl. Grzybowskiego.

Plac Grzybowski był początkowo rynkiem targowym prywatnego miasteczka Grzybów, następnie stał się placem miejskim. Ludność żydowska zamieszkiwała jego okolice od początku XIX wieku. W latach 60. partery kamienic wokół placu były zajęte wyłącznie przez sklepy żydowskie, z których większość specjalizowała się w artykułach metalowych. Wraz z rozwojem miasta wzrastała liczba ludności żydowskiej w tym rejonie. Zasobni żydowscy kupcy i finansiersi budowali wielopiętrowe kamienice. Tak znacznej koncentracji Żydów odpowiadała wielka liczba domów modlitwy. W 1926 r. przy placu i przyległych doń odcinkach ulic Twardej, Grzybowskiej i Bagno funkcjonowały 32 domy modlitwy, w tym dwie duże synagogi przy ul. Twardej 4 i 6. Wiele z żydowskich kamienic, domów modlitwy i synagog zostało zniszczonych podczas wojny.

Jedyny zachowany w Warszawie obustronnie zabudowany fragment dawnej żydowskiej ulicy znajduje się na ul. Próżnej i obejmuje:

- kamienicę nr 7 – siostr Braun,
- kamienicę nr 9 – Naftala Perlmana i Zalmana Nożyk (obie z 1882 r.),
- kamienicę nr 14 – Majera Wolanowskiego (z 1900 r.),
- kamienicę nr 12 – Majera Neufelda (z ok. 1911-1912 r.).

Domy te reprezentują ewolucję stylistyki warszawskich czynszówek od neorenesansu i eklektyzmu po wczesny modernizm. Kolejne dwie zabytkowe kamienice przetrwały na posesji nr 10 przy pl. Grzybowskim. Wybudowano je w 1820 i 1821 r. według projektu Fryderyka A. Lessla w stylu późnego klasycyzmu. Tylko mniejsza z nich (prawa) zachowała do dziś pierwotny wygląd. Większy dom został w latach 1857-1858 znacząco rozbudowany i przekształcony dla handlującego furazem Szulima Haberfelda.

Wojnę przetrwała także synagoga Nożyków (ul. Twarda 6). Jest to jedyna zachowana, historyczna warszawska synagoga. Została zaprojektowana w stylu neoromańskim i była jedną z największych prywatnych bóżnic „podwórzowych”. Została zbudowana w latach 1898-1902 wg projektu Karola Kozłowskiego z Fundacji Ryfki i Zalmana Nożyków, właścicieli pobliskiej, także do dziś zachowanej kamienicy przy ul. Próżnej 9.

SŁOWNICZEK

- **źródła informacji:**
- **mem:** najczęściej zdjęcie lub inna forma grafiki wraz z podpisem; memy rozpowszechniane są głównie w mediach społecznościowych.

Tekst: , scenariusz: Małgorzata Bazan, konsultacja merytoryczna: Jarosław Zieliński. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/slady-zydow-w-warszawie/>.

Publikację finansuje m.st. Warszawa

Podstawa programowa:

Język polski, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Informatyka, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

II. Wyszukiwanie, gromadzenie i przetwarzanie informacji z różnych źródeł; opracowywanie za pomocą komputera: rysunków, tekstów, danych liczbowych, motywów, animacji, prezentacji multimedialnych.